

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Талант і доля Михайла Старицького

Методичний кейс

до 185-річчя від дня народження українського письменника

Зоя Жеребкіна, завідувач бібліотеки
Ганна Павлова, бібліотекар

**Для неука
дуже легкий спосіб зрікатись:
не бачив Америки —
значить, немає,
не чув про Канта —
значить, вигадали!**

М. Старицький

Михайло Петрович Старицький
(1840—1904) — український письменник
(поет, драматург, прозаїк), театральний
і культурний діяч.

Один із корифеїв українського побутового
театру.

Життєпис

Народився *14 грудня 1840 року* в селі *Кліщинці* Золотоніського повіту Полтавської губернії (нині Черкаської області).

Походив зі шляхетського роду.

Батько, *Петро Іванович*, – відставний ротмістр. Із дванадцяти років Михайло залишився сиротою, виховувався в сім'ї Лисенків, бо з цієї родини походила Анастасія Захарівна, його мати.

Опікуном Михайла був Віталій Лисенко, син якого Микола став засновником української національної музики.

Хлопці були майже однолітками й потоваришували.

ЖИТТЕПИС

У 1858 році *Михайло Старицький* разом із *Миколою Лисенком* вступили до *Харківського університету* (нині *Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна*).

Але в 1860 році родина *Лисенків* переїхала до Києва, тому *Михайло* разом із *Миколою* перевелися на фізико-математичний факультет до *Київського університету*.

Навчаючись там, обидва стали членами *Київської (Старої) громади*, яка була об'єднана ідеєю любові до української літератури, мови, музики, історії.

ЖИТТЕПИС

У 1861 році *Старицький* та *Лисенко* провели новорічні свята на Полтавщині у свого товариша *Павла Чубинського* – автора *Гімну України*.

Пішки мандрували **Україною**, збирали фольклор.

Того ж року Михайло повернувся до рідного села, щоб вступити у володіння батьківською спадщиною.

ЖИТТЄПИС

Якось на вечорницях на Полтавщині він побачив селянку Степаниду й закохався в неї. Ця дівчина надихнула Старицького написати чудову пісню «Ніч яка місячна». Призначивши їй зустріч, аби освідчитись, чекав кохану ввечері біля річки, де й виникли рядки:

Ніч яка місячна, зоряна, ясная,
Видно, хоч голки збирай;
Вийди, кохана, працю зморена,
Хоч на хвилиночку в гай!

Але дівчина була заручена.

ЖИТТЕПИС

Сімейний затишок він знайшов із Софією Лисенко (сестрою друга Миколи Лисенка).

Молодих обвінчав батюшка в сусідньому селі, додавши два роки *Софії* та один рік *Михайлові*.

Повернувшись до *Київського університету*, він навчався вже на правничому факультеті. Закінчив навчання в 1865 році.

ЖИТТЕПИС

Із родиною Михайло Старицький деякий час жив на Поділлі, де купив маєток. У 1871 році перебралися до Києва.

Увійшов у творчу співпрацю з *Миколою Лисенком* — вони спільно організували «*Товариство українських сценічних акторів*». Першою виставою була «Різдвяна ніч» за мотивами повісті Миколи Гоголя. Згодом поставили більше десятка власних п'єс.

Старицький записував народні пісні, які потім видавав в обробці *Миколи Лисенка*, писав лібрето до *його опер*: «Гаркуша», «Чорноморці», «Різдвяна ніч», «Тарас Бульба», «Утоплена».

ЖИТТЕПИС

Для розвитку театру були потрібні кошти, тому Старицький продав маєток на Поділлі й очолив першу українську професійну театральну трупу.

Іван Франко писав: «Склалося товариство, якого Україна не бачила ні до, ні після».

Протягом 1886 – 1887 років тривали успішні гастролі в Україні, Варшаві, Вільнюсі, Тифлісі.

Актори трупи Старицького отримували гонорари більші, ніж актори імператорського театру, мали найкращі декорації та костюми.

Трупа складалася майже з 30 артистів. Найвідомішими з них були Микола Садовський, Панас Саксаганський, Марія Заньковецька та Іван Карпенко-Карий.

Також під керівництвом Старицького започаткували традицію утримувати хор і оркестр.

ЖИТТЕПИС

У 1885 році через низку причин *Михайло Старицький* залишив трупу корифеїв і заснував нову з молодих акторів. Але згодом митець пішов із трупи, бо не мав більше коштів на її утримання, і цілком віддався літературній творчості.

Літературна творчість

Значну частину літературної спадщини Михайла Старицького складають переробки, які формально цензурній забороні не підлягали.

Малосценічні твори Я. Кухаренка «Чорноморський побит на Кубані», І. Нечуя-Левицького «На Кожум'яках» він перетворив на динамічні комедії «Чорноморці», «За двома зайцями» (до останньої тематично близький оригінальний водевіль Старицького «По-модньому»).

Літературна творчість

Інсценізація творів М. Гоголя («Тарас Бульба», 1880; «Сорочинський ярмарок», 1883), О. Шабельської («Ніч під Івана Купала», 1887), І. Крашевського («Циганка Аза», 1888), Е. Ожешко («Зимовий вечір», 1888), обробка п'єси Панаса Мирного «Перемудрив» (комедія «Крути, та не перекручуй», 1886) були не механічним пристосуванням їх до сценічних вимог, а творчим переосмисленням.

Інколи із запозиченого сюжету виростає цілком оригінальний твір, як, наприклад, драма «Юрко Довбиш» (1888), створена за романом К. Е. Францоza «Боротьба за право».

Питання про межі втручання в першоджерело та про авторське право драматурга поставало перед Старицьким і тоді, коли він на основі народних легенд про Марусю Чурай, думи про Марусю Богуславку творив драму «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці» (1887) і трагедію «Маруся Богуславка» (1897).

Літературна творчість

Там, де місяць поняв срібним сяйвом пишноту долин
І знялось із садів-вертоградів пахуче дихання,
Що здурманює кров чарівною красою хвилин, —
Там спалала жага і злилося з захватом кохання...

Чи ти знаєш той край, де голубиться збещений Ніл
До розпалених скель і шепоче про любові п'яне?
Де шаріє смоква і дим в'ється з нагірних кадил,
Та в блакиті яркій, під промінням леліє і тане?

О, розкоші там скрізь... Але ти над усі чарівна:
Срібношатий Ліван, — а біліш твоє чоло Лівану;
Жаркий колір троянд, вабить всіх та краса запашна,
Але вуст твоїх пал запашніший троянд Дагестану.

«Монологи про кохання». Уривок

Основне місце в оригінальній поетичній спадщині *Старицького* посідає його громадянська лірика з виразними соціальними («*Швачка*»), патріотичними («*До України*», «*До молоді*») мотивами, з оспівуванням героїчного минулого («*Морітурі*») чи протестом проти царизму («*До Шевченка*»).

Окрема частина поетичної творчості письменника — його інтимна лірика («*Монологи про кохання*»).

Літературна творчість

Афіша 1916 року

У 1881 році, після повернення з-за кордону, Михайло Старицький видає перші свої поетичні збірки: «З давнього зшитку», «Пісні та думи».

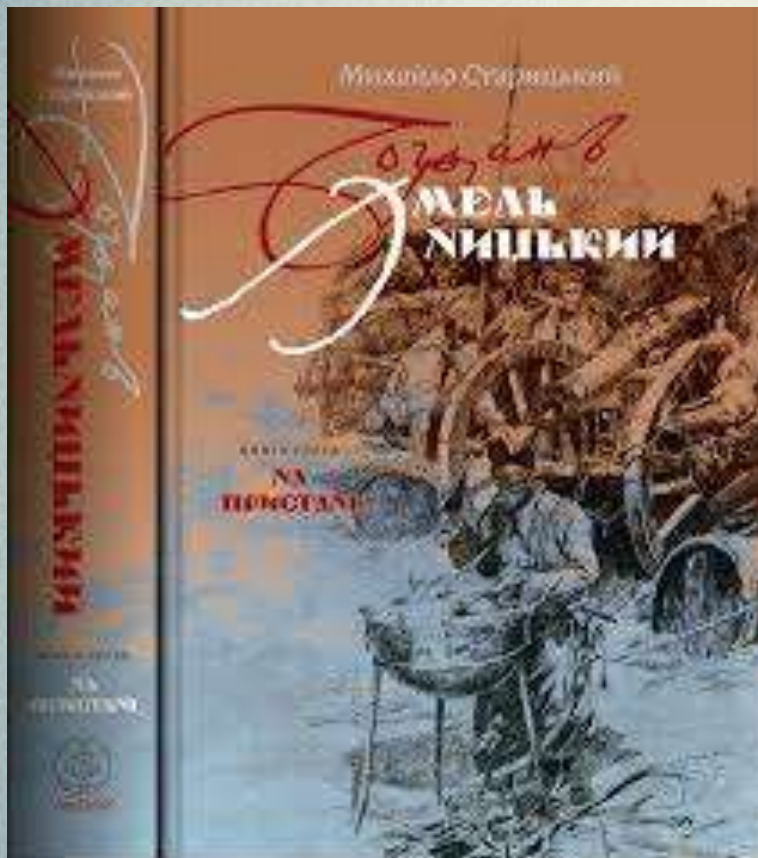
А також п'єси: «Як ковбаса та чарка, то минеться й сварка», «Не судилось».

Літературна творчість

П'єсу *Михайла Старицького*
«Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці»
було вперше надруковано в 1890 році.
А на сцені поставили драму вперше
в 1887 році.

Літературна творчість

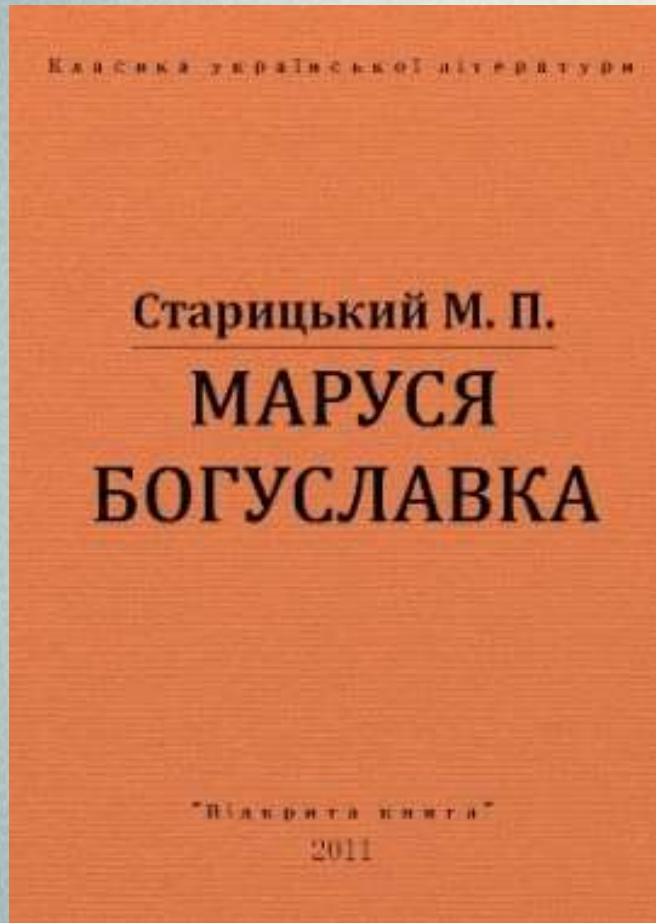

Протягом тривалого часу Михайло Старицький працював над творами про Богдана Хмельницького.

Історичну драму «Богдан Хмельницький» він написав у 1887 році.

Також відомий роман-трилогія «Богдан Хмельницький» («Перед бурею», «Буря», «Біля пристані»), робота над яким тривала протягом 1894–1897 років.

Літературна творчість

Історична драма «*Маруся Богуславка*» була написана наприкінці 90-х років XIX століття.

Мотив драматичного твору — патріотизм і любов до Батьківщини.

Літературна творчість

Михайло Петрович Старицький був справжнім учителем молодих українських письменників і відіграв значну роль в організації літературного та громадського життя в 90-х роках XIX століття.

Почавши писати п'єси з необхідності, письменник досяг у них високої майстерності, став одним із найвидатніших вітчизняних драматургів.

Разом з іншими корифеями він надав цьому родові літератури вагомого значення в культурному процесі.

На відкритті пам'ятника Івану Котляревському в Полтаві, 1903 рік
(незадовго до кончини).

Зліва направо: Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник,
Олена Пчілка, Леся Українка, Михайло Старицький,
Гнат Хоткевич, Володимир Самійленко

Помер *Михайло Старицький* від серцевої недуги в Києві 27 квітня 1904 року.

Похований на Байковому кладовищі.

У 1948 році на могилі був залізний хрест, пофарбований у блакитний колір, а на ньому табличка жовто-блакитного кольору з написом «*Нехай Україна у щасті буя, у тім нагорода і втіха моя*» (із поеми «*Morituri*»).

Вшанування пам'яті

- У Києві з 2002 року працює музей Михайла Старицького в тому будинку, де драматург мешкав із родиною три останні роки життя.
- У багатьох містах України є вулиці, названі ім'ям Михайла Старицького.
- У листопаді 2020 року до 180-річчя від дня народження письменника Укрпошта випустила марку «Михайло Старицький. 1840—1904».

Методичний кейс

Вислови Михайла Старицького

- Поки живий, — мерщій несіть
Сліпому світло просвіти,
І в [серце](#), смертію повите,
Живу надію закропіть!

("До молоді")

- На прю ж! До смерті, до загину —
Немає викруту, нема!
- Угору стяг! Хай кат шаліє,
Хай стисне нас, але на мить,
Бо іскру ту святу, що тліє,
Несила ворогу згасить.
- ...а ви любіть
Свою окрадену родину, —
Й за неї сили до загину
І навіть душу положіть!

("До молоді")

- Співай, ридай і будь готовий
Замість лаврового терновий
Вінець узяти на чоло.
- Але що [смерть](#)?.. Хвилинна страта,
А далі — слава голосна...
- Кати на знуцання скували
Залізом тяжким наше тіло...
Душі ж їм і дум не скувати...
- Життя несе непереможну статъ,
Воно і нам колись осушить сльози.
Вставайте, браття,
Та, повні спільного завзяття,
Поставим правді віттарі!

- Живеш в [Україні](#), то знай її мову!

(слова Михайла до Белохвостова у п'єсі "Не судилось")

- Для неука дуже легкий спосіб зрікатись: не бачив [Америки](#) — значить, нема, не чув про [Канта](#) — значить, вигадали!

(слова Михайла до Белохвостова у п'єсі "Не судилось")

- Ми всіх пригорнули б до серця охоче,
Якби нам хоч трохи свободи!
- Спізнаймося самі, вважаймо на брата, —
Тоді нас ніхто не здолає.

Сценарії заходів:

- Михайло Старицький – видатний письменник і театральний діяч
- Обсерваторія людського життя від корифеїв українського театру
- Сценарій День іменинника за п'єсою Михайла Старицького «За двома пирогами»
- Вистава «ЗА ДВОМА ЗАЙЦЯМИ»
- «За двома зайцями». Михайло Старицький

Тематичні уроки:

- Конспект уроку «Життєвий і творчий шлях М. Старицького»
- Життя й багатогранність діяльності Михайла Старицького
- Урок позакласного читання: Михайло Старицький. «За двома зайцями»
- М. Старицький. Життя і творчість, багатогранна діяльність...
- Михайло Старицький. Життя і творчість. Історико-романтична повість «Оборона Буші»
- Урок-дослідження в 10 класі «За двома зайцями»: інтерактивний підхід до вивчення п'єси.

Літературознавчі та наукові статті:

- «Літературна Позиція М. Старицького» (Микола Зеров): класична літературознавча стаття про роль і місце Старицького в українській поезії XIX століття.
- «Поезія Михайла Старицького як художній феномен» (Н. Левчик): наукова стаття з журналу «Слово і час», що пропонує глибокий аналіз поетичної спадщини митця.
- «Ad fontes! До ювілею М. Старицького»: ще одна стаття з журналу «Слово і Час», яка досліджує джерела та впливи у творчості Старицького, зокрема його переклади світової класики.
- «Фольклоризм у творчості Михайла Старицького»: дослідження зв'язку творів письменника з народнопоетичною традицією.

Біографічні та публіцистичні статті:

- «Михайло Старицький. На користь рідної культури»: стаття Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки, що висвітлює внесок Старицького в розбудову національної культури.
- «Доля Михайла Старицького та його нащадків»: публікація в газеті «День», що розповідає про життя родини Старицьких та її вплив на українську культуру.
- «Михайло Старицький: письменник і культурний діяч, що пожертвував статком заради українського театру»: стаття, що підкреслює фінансові жертви драматурга задля розвитку українського театру.
- «Михайло Старицький: творець українського театру та українських слів»: коротка стаття, що висвітлює роль Старицького у збагаченні української мови та театру.

Віртуальні книжкові виставки:

- Книжково-ілюстративна виставка «Михайло Петрович Старицький (1840 – 1904)»
- «Корифей українського театру»
- Моя Україно! Як я тебе любив!
- «Душею і думкою послужить рідному слову».
- Віртуальна виставка-ім'я «Лаври і терни Михайла Старицького»
- «Скарби та руїни Михайла Старицького»: віртуальна виставка

Відеоогляди:

- [Буктрейлер. М. Старицький «За двома зайцями»](#)
- [Буктрейлер за книгою М. Старицького «За двома зайцями»](#)
- [Михайло Старицький. «За двома зайцями»](#)
- [Таємниці архіву: Михайло Старицький](#)
- [Знай наших! Михайло Старицький](#)
- [Михайло Старицький. «Талан» \(радіовистава\)](#)

Тести:

- Тест «Михайло Старицький» (15 запитань) на Всеосвіта: перевірка загальних знань про життя та творчість.
- Тест «Життєвий і творчий шлях Михайла Старицького»: фокусується на біографічних фактах і основних творах.
- Тест «Старицький Михайло Петрович»: загальне тестування.
- Тест «Михайло Старицький»: ще один варіант тесту з української літератури.

Використані джерела:

- Біографія. Старицький М. П. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1684>
- Михайло Петрович Старицький: цитати. URL: <https://uk.wikiquote.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87>
- Михайло Старицький «Монологи про кохання». URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=25224>
- Михайло Старицький: хронологічна таблиця. URL: <https://dovidka.biz.ua/mihaylo-staritskiy-hronologichna-tablitsya/>
- Старицький Михайло Петрович. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87>
- 1840 – народився Михайло Старицький / Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/gruden/14/1840-narodyvsya-myhaylo-staryckyy>

Відвідайте сайт Харківської академії неперервної освіти

<http://edu-post-diploma.kharkov.ua/>

Із метою інформаційно-методичної підтримки педагогічних і бібліотечних працівників Харківщини на сайті створено розділ «Бібліотека», який поділяється на підрозділи: *Видання Академії, Підручники та Шкільні бібліотеки.*

У цих підрозділах можна знайти інформацію:

- про надходження підручників до області;
- рекомендації щодо відбору підручників;
- кейси матеріалів методичних вебсемінарів, які розкривають систему роботи шкільних бібліотек в умовах дистанційного навчання та воєнного стану;
- щомісячні Календарі знаменних і пам'ятних дат;
- буктрейлери, презентації, слайд-шоу до знаменних дат і подій.

Дякуємо за увагу!